

Byggningsvernssenteret ved Prestegårdslåna

Til seksjon kulturminner, Trøndelag fylkeskommune

Melhus 30.09.2021

Byggningsvernssenteret ved Prestegårdslåna synes det er positivt at Trøndelag fylkeskommune nå utarbeider en felles regional kulturmiljøplan for Trøndelag. Det er en stor fordel for oss som jobber med kulturminnerådgivning å ha ett dokument der vi kan finne informasjon om hvilke prioriteringer som gjøres på regionalt nivå. Og vi mener at målene for 2030 absolutt er noe å strekke seg etter. Naturlig nok vil vi i denne uttalelsen fokusere på temaet som omhandler byggningsvernssentre, men vi ønsker også å komme med innspill om flere kulturmiljø i Melhus kommune som vi mener har regional verdi og som bør være en del av planen.

Bakgrunn

Fylkeskommunen har de siste årene fått overført stadig flere oppgaver fra nasjonalt nivå på kulturminnefeltet, og det forventes samtidig at kommunene skal ta et større ansvar for lokalt viktige kulturmiljø. Ønsket om at kommunene selv skal ta et større ansvar på kulturminnefeltet er for øvrig ikke noe nytt, men har vært nevnt i offentlige utredninger og dokumenter siden tidlig på 1980-tallet. Det som derimot går igjen som en utfordring er at kommunene mangler kompetanse og derfor henvender seg til fylkeskommunen i saker der kulturminner og kulturmiljø er berørt. Fylkeskommunen på sin side har, også før oppgaveoverføringen, vært preget av mangel på ressurser til å kunne håndtere og følge opp disse henvendelsene fra kommunene samt henvendelser direkte fra huseiere som har behov for rådgivning. Denne sammensatte problemstillingen utgjør en trussel for lokalt viktige kulturminner og andre kulturminner og kulturmiljø, både med og uten formelt vern, som ofte ikke blir forvaltet og ivarettatt på en god nok måte.

Byggningsvernssentre som ressurs

I Meld. St. 16 (2019-2020) *Nye mål i kulturmiljøpolitikken* fremheves bedre rammevilkår for eiere av kulturminner og kulturmiljø, i form av tilgang på rådgivningstjenester og tilskudd, som viktig for å nå de nasjonale målene på kulturminnefeltet. Det sies blant annet at *"God informasjon og veiledning er viktig for den enkelte eier av fredete og verneverdige bygninger, anlegg, fartøy og andre kulturminner eller kulturmiljøer. Tilgang til rådgivningstjenester,*

Postboks 16, 7221 Melhus
post@byggvern.no
www.byggvern.no
Org.nr. 985 131 376 Bankgiro: 4230.61.20748

håndverkere og teknisk kompetanse er avgjørende for at eiere skal få oversikt over hvilke regler og retningslinjer som legger føringer for mulige tiltak." For å møte dette behovet nevnes bygningsvernentre som viktige ressurser. Det er også dokumentert at det i fylker der det allerede finnes slike sentre eller andre rådgivningstjenester "...er bedre søknader og resultater av istandsettings- og vedlikeholdsprosjekter."

Ved Prestegårdslåna i Melhus har det de siste 20 årene vært stor aktivitet med kurs og fagdager innenfor kulturarv og bygningsvern samt rådgivning til eiere av eldre bygninger. Alt dette arbeidet, i tillegg til administrasjon og oppfølging av den store istandsettingen av den fredete Prestegårdslåna, er gjort på dugnad. Låna, ved styreleder Kristine Kaasa Moe, er godt kjent, langt utenfor Melhus' grenser, som et sted der man kan søke bistand. Styret i Stiftelsen Prestegårdslåna har opparbeidet seg viktig kompetanse gjennom dette arbeidet, og for å sikre en videreføring av denne, ble det i april 2021 formelt etablert et bygningsvernenter med én ansatt. I første omgang i form av et toårig forprosjekt. Senteret er et lavterskeltilbud for private og offentlige huseiere og forvaltere av eldre bygninger, samtidig som det kan tilby konsulenttjenester til kommuner og fylkeskommunen. Bygningsvernenteret arrangerer også flere kurs gjennom året, for huseiere, håndverkere og andre interesserte. På denne måten tilbyr senteret tjenester og rådgivning som bidrar til å dekke de behovene som finnes, og som kommunene og fylkeskommunen ikke har kompetanse på eller kapasitet til å håndtere. Senteret er derfor med på å bidra til at de nasjonale målene i kulturmiljøpolitikken kan nås.

Finansiering av bygningsvernentre

De fleste andre, for ikke å si alle, bygningsvernentrene rundt omkring i landet er organisert som en rådgivningstjeneste tilknyttet fylkeskommuner eller lokale museer og andre kulturinstitusjoner, og er på den måten sikret finansiering fra det offentlige. Slik har de også muligheten til å tilby gratis rådgivning i større eller mindre grad. Som delmål under *Tema 3: Håndverk og materialproduksjon* i regional plan står det: "*I 2030 har vi etablert små og store bygningsvernentre i alle regionene i Trøndelag.*". Måten dette skal gjøres på er at fylkeskommunen skal gå sammen med eksisterende miljøer for å etablere og utvikle disse bygningsvernentrene. Det er også et ønske om at kommunene bruker de lokale sentrene som ressurs.

Når fylkeskommunen benyttes som rådgiver, er det i all hovedsak kostnadsfritt for den som tar kontakt - det er altså en gratis rådgivningstjeneste. Slik vi forstår det, stilles det nå i den nasjonale kulturmiljøpolitikken en forventning om at en del av disse rådgivningsoppgavene, både kommunale og fylkeskommunale, skal overføres til og utføres av lokale og regionale bygningsvernentre. I forslaget til regional plan for kulturmiljø står det mye om hvordan bygningsvernentre kan organiseres og at det eksempelvis kan bli en tematisk spesialisering for de ulike sentrene. Men det står ingenting om finansiering, verken i selve planen eller i handlingsprogrammet. Hvordan ser fylkeskommunen for seg at bygningsvernentre som etableres uavhengig av eksisterende *offentlige* fagmiljø som museer, kultursentre og byantikvarer skal finansieres? Bygningsvernenteret ved Prestegårdslåna mener at dette er et svært viktig punkt å avklare, da det, sannsynligvis for flere enn oss, kan være en avgjørende faktor for å kunne nå delmålet om bygningsvernentre i alle regionene i Trøndelag innen 2030. Det vil ta tid å bli selvfinansiert, og de fleste nye bygningsvernentre som etableres vil trolig ha behov for en eller annen form for offentlig støtte i hvert fall de første årene.

Innspill til "Mangfoldige Trøndelag"

I tillegg til de kulturmiljøene som allerede er nevnt i oversikten, mener vi at følgende kulturmiljø i Melhus kommune bør tas med i planen, eventuelt utvides:

- *Handelsstedet Gamle Hovin* samt et område rundt, inkludert jernbanestasjonen. Dette var i første halvdel av 1900-tallet et livlig handelssentrum, og er tidligere spilt inn til Melhus kommune som hensynssone for kulturmiljø og er også nevnt for fylkeskommunen som et kulturmiljø som bør være med i regional plan. Den gamle butikken med stabbur og pakkhus var i drift fra 1902 til 1969, og bygningene er sagt å være i fredningsklasse. Større sikrings- og istandsettingsprosjekter har pågått og pågår fortsatt, og bygningene brukes også i kurs i tradisjonshåndverk. På Gamle Hovin er det gjennom året flere ulike arrangement, og stedet brukes i formidling for skoleelever og andre interesserte.
- *Gammelhusa oppi Grøseta*, som er et godt bevart og autentisk tun fra tidlig 1800-tall. Her finnes mange eldre bygningsdeler både i eksteriør og interiør, og bygningene har vært gjenstand for systematisk, antikvarisk istandsetting de siste årene. Også her gjennomføres kurs i tradisjonshåndverk.
- *Evjensgrenda* som ligger på vestsiden av Gaula, mellom Lundamo og Hovin. Her finnes et miljø av flere intakte små tun med en del eldre gårdsbebyggelse. Arkeologiske undersøkelser har påvist bosetning i området tilbake til jernalder. Grinni kirkested og kirkegård fra middelalderen ligger også her.
- *Gåsbakken, Hølonda*, der det i lang tid vært et levende kulturmiljø med blant annet skolemuseum, skimuseum, fotomuseum og landbruksmuseum; alt under lokalt initiativ og drift. På Kolbrandstad er stavkirken ved en av de to middelalderkirkegårdene i bygda, en stavkirke (kopi av Haltdalen) bygget utelukkende på dugnad av lokale krefter; og eid av Kolbrandstad stavkyrkjelag.
- Området for *Foss bergkunstlokaltet* bør også omfatte Horg bygdatun, de ulike kulturminnene langs kulturstien og i tillegg strekkes ned og inkludere området ved Gaulfossen, blant annet med to eldre bruer og flere arkeologiske funn.

Vennlig hilsen

Tone Østerli

Prosjektleder/antikvar

Bygningsvernssenteret ved Prestegårdslåna

Tlf. 467 53 540

Vedlegg: Kartskisser som viser områdene ved Medalhus og Gamle Hovin.